

VASÁRNAP

KÉPES CSALÁDI HETI UJSÁG.

SZERKESZTŐSÉG

hova

a lapba szánt kéziratok
küldendők

Székelyudvarhely,
ev. ref. papi lakás.

Előfizetési pénzek,
reklamációk

Becsek Dániel Fia
könyvnyomdájába inté-
zendők: Sz.-udvarhely.
Árpád-utca 3.

FŐSZERKESZTŐ:
NAGY KÁROLY, ref. theol. tanár.
FELELŐS SZERKESZTŐ:
VAJDA FERENCZ,
székelyudvarhelyi ref. pap.

KIADJA:
Az Erdélyi Ref. Egyházkerület
»Egyházi Értekezlete«

Megjelenik:
minden vasárnap egy iven.
ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egy évre . 4 kor. Negyedévre 1 kor.
Fél évre . 2 kor. Egy szám ára 10 fill.

Részlet Deák Ferencz 1861-iki felirati javaslatából.

»A közelebb lefolyt tizenkét esztendő súlyos szenvedések kora volt reánk nézve. Ősi alkotmányunk eltöröltetett, s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És e nyomasztó rendszert még súlyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt felfogással s gyakran rossz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzeti-ségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimerítették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenítették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap új szenvedést hozott, minden új szenvedés egy gyökerét szakította el beblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk, s hűtlenek ne legyünk önmagunkhoz és úgy akarta, hogy a fejedelmet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom absolut rendszere nem vezetheti a birodalom népeit holdogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Ő Felsege az eddig követett absolut rendszert félre téve, át kívánt lépni az alkotmányosság ösvényére, s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Összegyűltünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos működésünket ismét megkezdjük, s első lépésünk fájdalmas felszólalás, nem a múlt idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak, s miknek azonnali elhárítása nélkül sem alkotmányunk visszaállítását,

sem általában az alkotmányosságot lehetőknek nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele: az országnak törvényes önállása és függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát: minden erőnk, minden tehetségünket arra fordítani, hogy Magyarország Magyarország maradjon, s alkotmányszerű önállása és függetlensége sértetlenül fönntartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadtatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink közt fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haldéktalanul fölszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Ő Felsege az alkotmányosság ösvénye felé irányzott; meg van támadva azáltal, hogy a magyar alkotmányosság visszaállítása csak föltételelesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével ígértetik; meg van támadva az október 20-án kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyűlést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaaállásnak minden kérdéseit, egész terjedelmükben, saját országgyűlésen határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg önmaga hozhasson törvényeket. Pénz- és hitelügy, hadügy, vám és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdései a nemzet politikai életének, egy közös birod. tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarország nézve is, többségében idegen hata-

lom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, oly kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztosítékot találnának.

Ha ezen eszme tettelesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve, alatta állana az osztrák birodalom közös törvényhozásának s kormányzatának; egyszóval, csak névre nézve volna Magyarország, tetteleg pedig osztrák provincia.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, törvények által, kir. hitlevelek, koronázási eskük által biztosított alkotmányos önállóságát és törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek föl nem áldozhatjuk, s ragaszkodunk ahhoz, mint nemzeti létünk alapfeltételéhez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaaállításnak kérdései a magyar országgyűléstől bármi részben elvonassanak. A törvényhozási jogot, valamint mi nem kívánjuk más országra nézve semmi részben gyakorolni, úgy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kívül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kívül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával

nem egyesíthetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi képviselőben részt venni, s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei fölött el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak úgy mint önálló szabad nemzet, más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Az uralkodás végcélja nem lehet a hatalom nagysága. A hatalom csak eszköz, végcél a népek boldogítása. Ha a fejedelem, ki egykor a hatalom abszolút rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogítsa, tizenkét évi tapasztalás után meggyőződött, miszerint ez uton céltni nem lehet, s ezen meggyőződésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha a fejedelem el van határozva, ingatlanul megmaradni ezen ösvényen, ha a fejedelem azt akarja, hogy a hitnek és bizalomnak megszagott gyökerei újabb szákat hajtsanak, méltánylani fogja teljes mértékben mindezeket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényesabta feltételei vannak, miknek előleges teljesítése mulhatatlanul szükséges. Alkotmányos önállóságunk sértetlen fönntartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyűlésnek kiegészítése, alaptörvényeink tökéletes visszaállítása, parlamentáris kormányunk s felelős miniszteriumunk ismétli életbeléptetése s az abszolút rendszer minden, még fönnlévő következményeinek megszüntetése oly előleges föltételek, miknek teljesítése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek».

TÁRCZA.

Mikor olyan sokáig nem süttött
a nap hazánk egén.

— Emlékezés Deák Ferenczre. —

Megnehezült az idők járása felettünk.

Sötét volt éjszakánk, sötét volt nappalunk
10 álló esztendőnél több ideig.

Könnyünk se volt a sok keserűség elsírására.
A jajszó elnémult fagyos ajkunkon. Türtünk
némán, megadással. Mint ahogy a lánzcravert
oroszlán túr zokszó, jajkiáltás nélkül.

Régi törvényeink fegyverét erőszakkal
kicsavarták kezünkől. Az elemi iskolánál tovább
tanuló ifjúságnak nem engedték meg, hogy édes
magyar nyelven irt könyveket forgasson. Reá pa-
rancsolták a német nyelvet.

Az 1848;9-ik évi szabadságharcz, önvédelmi
harcz elbukásától 1861-ig, sőt 1867-ig tartott ez
a megkövesült nemzeti fájdalom.

1861-ben kezdett derengeni fölöttünk az ég.
Mikor már a méhkas erősen zsbongott, kitörni
készült. Mikülről is fenyegető zivatar mutatkozott.
Fájó sóhajtasba, panaszos imádságba olvadt re-

ménykedésünk, vágyakozásunk keserve: vajjon
Isten gondviselő szeme rajtunk pihen-e még?

Megmozdult az agyongyötrött, a halottnak
látszó magyar nemzet.

Az aradi Golgotán régóta elszállt a vértanuk
lelke. A magyar szabadság békóba vert rabjai
előtt kezdettek itt-ott fölpattanni a nehéz börtönök
ajtózárai. Isten gondviselő keze nyitogatta fel!

Isten próféták által szólt régen a népekhez.
Aztán szabadítót küldött a szenvedő emberiségnek.

Mi hozzánk is igaz prófétái által szólott vég-
tére. Nekünk: magyar nemzetnek is küldött sza-
badítót. Isten meglágyította fejedelmünk szívét.
Megnyitotta éleslátó tekintetét.

Egy angyal, a később királynévá koronázott
Erzsébet nagyszonyunk irányozta női gyöngéd-
séggel, szeretettel Fölséges hitvestársa érzéseit a
jobb sorsra érdemes magyar nemzetre s a békél-
tető Isten küldöttjére.

A haza bölcse: Deák Ferencz volt ez az
isteni küldött. Mint prófétát, magyar prófétát kezd-
ték őt hallgatni a nemzet és fejedelme, szabadsá-
gunk hajnala ujraderengésekor.

Deák Ferencz korán apátlan árva lett. Mikor
felnőtt, nem gondoskodott magának női élettársról.
Nem volt maga alapította családja, amely szeresse.
De megszerette az egész magyar nemzet. Önma-
gáénak vallotta. Szivdobogva leste-várta ajka meg-

Bolyai Farkas, mint vallásos ember.

(4)

Ezen célra törekvés az erény, melynek legnagyobb ellensége — Bolyai felfogása szerint — a nagyravágyás és szerelem. Ezek ellen védeni önmagát, a mérséklet, munka és türelem paizsai-val, ezek legyőzésében példát mutatni másoknak: az embernek legnemesebb életfeladata.

A nagyravágyás ellen szerénységével, mely természetében rejtett, meg tudott küzdeni, de a szerelem ellen nem, annak áldozata lett ő is.

Az ily magasztos felfogásból eredő s messze álló célznak szolgáló tragédiái, az emberi természetnek nem feleltek meg. Ezekben a virtust, hazaszeretetet, uralkodói kötelességek és barátság neve alatt szerepelteti a nagyravágyás és szerelemmel szemben. A cselekményt ezek irányítják.

*

Bolyai teljes bizalommal és hittel áll a láthatatlan bíró elé, nem követelni, hanem inkább csak jelteni, hogy ő is a tövises út vándorai közé tartozik, kiket az ég vár.

Két virágot szakíthat kebeléből minden halandó. Az oktan csak a pillanat muló virágát szakítja le. A másik a folyton szépülő örökkévalóság virágát. Ő ez utóbbira vágyott, mint egy szebb tavasz reménye után.

Kathedráján néha szellemi pihenőt tartott; eltért tárgyától s beszélt azon igazságokról, melyeket szívünk érez, sejt. Beszélt arról a nagy problémáról, melyet Jézus, a szeretet eszménye-

mozdulását, bölcs szavát, tanácsadását. Megszerte a fölséges uralkodópár is.

Deák Ferencz igaz szívének egész melegségét, szeretetét nemzetünkre; a magyarok nagy családjára árasztotta. Akkoriban nálánál senki sem tudta jobban: mi a magyar jussa, igazsága, szent törvénye. Ezt az ő ajkáról akarta hallani uralkodónk. Hallotta is. Ez akkor történt; midőn hosszas szenvedésünk után, a külső veszedelmektől is félve, idegen tanácsadói azt javasolták Ő Felségének: adja vissza a magyar nemzetnek fele igazságát, törvényei felét. Hívja össze törvényalkotóinkat országos tanácskozásra. De az 1848-ik évi törvényeket: a szabadság, egyenlőség, testvériség szent ígéit ne keltsék ismét életre. Pedig a magyar nemzet erről a kivított szabadságáról le nem mondhatott. Mert ez élteti.

Eme nehéz napokban Ő Felsége Deák Ferenczet kérte magához Bécsbe, tanácskozásra.

Egybehívták ismét a magyar országgyűlést, hogy az uralkodó és a magyar nemzet a nehéz helyzetből kibontakozzék. De bécsi tanácsra még ekkor is azt követelték tőlünk, hogy az 1848-iki törvények egy részét el kell törölni, meg kell változtatni.

Nehéz, válságos pillanatok következtek. Törvényhozó képviselőink sokáig tanácskoztak: mit feleljenek a bécsi kivánságra. Ekkor tünt fel a haza bölcsje igazi nagyságában. Megzendült érczes

nek élő alakban való felmutatásával, a legtökéletesebben oldott meg. És hogyha a természet egy-egy törvényének ismertetésében az isteni kinyilatkoztatásnak folyton tartó működését tüntette fel, lelkesülten vázolta a tudomány nemesítő, Isten felé törekvő és nem Istentől eltérő céljait.

Lelkesedéssel szólt mindig az ő kedves tudományáról, a mathezisről.

»Valóban — úgy mond — csak a virtus és mathesis kell, hogy a halhatatlanságnak is az igazságban, szeretetben végnélküli előmenetellel, végnélkül növekedő boldogságnak hite, még itt e földön általánossá váljon... Véghetetlen időben véghetetlen a természet, véghetetlen a világ könyve; a mathesis, az a gyertya, mely nélkül olvasni nem lehet«.

Mikor 1850-ben, a legszomorubb tanév kezdetén, ismét megnyitlak az iskola kapui, akkor is ott állott ősz, vállára omló hajával a kadhetrán, s az általános csüggedésben vigasztalást akart adni az ifju sziveknek, ő, ki már halottnak tartotta nemzetét. Munkára hívta fel őket a nemzet megmentésére. Nem csüggedhet az el, ki Istenben hiszen. Minden el vesz is, csak tetsző s ujulva jön valaha elé. Sokat elvehet az Isten, de magát mindig meghagyja.

Nagy kedvelője volt a zenének is. A hegedűn kitünően játszott De nem a földi vágyainkat, szenvedélyeinket fokozó, ugynevezett érzéki zenét szerette, hanem azt, mely a lelket nemesítve, a földet elvesztettnek mennyet ad, a csüggedőnek bátorságot, az eltévelyedettnak az örökkévalóságba mutató mágnest.

harangszava. Szívhez szólóan emlékezett meg nemzetünk méltatlan szenvedéséről. Megemlékezett arról, hogy a nemzet és az uralkodó idegen tanácsadói rábeszélése folytán nem értik egymást. Pedig mindkettő boldogsága attól függ, hogy a magyar szabadságot, a magyar törvényeket helyreállítsák. Enélkül uralkodót sem lehet megkoronázni. Ehhez a képviselők is hozzá járultak s a nemzet ezen szándékát feliratban felküldték a fegyedelemhez. Bécsből elutasítás volt reá a felelet.* Ujra összegyűltek tanácskozni a törvényalkotók... Ekkor mondott Deák Ferencz ilyen szavakat:

»Fájdalommal látjuk, hogy ismét törvényellenes dolgot kívánnak tőlünk. Mély sajnálattal, de készek vagyunk abban hagyni tanácskozásainkat... Lehet: nehéz idők következnek ismét hazánkra; de megszegett polgári kötelesség árán azokat megváltanunk nem szabad... Az ország szabadsága felől szabadon nem rendelkezhetünk. Hitünkre bizta a nemzet annak hű megőrzését. Felelősek vagyunk érte a haza és önlelküismertünk előtt... Ha tünni kell, tünni fog a nemzet, hogy megmentse az utókornak az alkotmányos szabadságot, melyet őseitől örökölt... Tünni fog csüggedés nélkül, mint ősei türtek és szenvedtek, hogy megvédhessék az ország jogait... A mit erő és hatalom elvesz, az idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják... De a miről a

* Lapunk elején olvasható az elutasított felirat Szerk.

A mathesisen kívül, különösen a nyelvek iránt volt rendkívüli képessége. Anyanyelvén kívül tökéletesen tudta a latin, görög, német, francia, angol és román nyelveket.

Lángeszével minden tudhatást felölelve, igazi istenfélelemmel haladt az örökkévalóság felé, az anyagi javakkal nem sokat törődve, másokkal megosztva, a mit nélkülözhetett, — igazi emberbaráti szeretettől áthatva, egy hosszú életen át, mely alatt úgy testi, mint szellemi épsége mindig megmaradt.

1851-ben teljes fizetéssel, saját kérelmére nyugalmobba helyezték.

Tudományos munkásságáért a várt elismerést hazája fiaitól nem kapta meg. Az a kor nem értette őt meg. Ma már tudják itt is ki volt ő s hogy hozzá hasonló lángeszű matematikus — a fián kívül — a hazában még nem született.

Az elkeseredés mérgétől mély vallásossága mentette meg.

Ábrándos, az élettől annyira eltávozó világnézletét, melynek középpontja a szeretet, daczára családásainak s szenvedett méltatlanságoknak, — soha sem változtatta meg. Ez mentette meg mindig.

A mathesis emelte fel e szűk honból az egekig, kitárva előtte a mindenség véghetetlen helyét. Vissza szállva a földre, itt a legkisebben megtalálta a véghetetlen tökéletességet. Midőn a munkás erők közt a véghetetlen egészhez tartozónak érezte magát: látta az egységet az ember és a mindenség között.

Ember! . . . micsoda felemelő tudat ez! . . . A föld férge . . . az égnek angyala . . . együtt lenni

nemzet — félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz, mindig kétséges . . . Tünni fog a nemzet, remélve a szebb jövődöt és bízva ügyének igazságában!« . . . Azt is mondta Deák Ferencz: »Nekünk egyetlen fegyverünk a törvény és ügyünk igazsága és erre támaszkodva kell a hatalomnak fegyverével szembe szállani!« . . . Egyhangulag fogadták el Deák Ferencz tiltakozását.

Néhány év multán Deák Ferencz egy ujságban azt írta, hogy a magyar nemzet immár egyedül magától az uralkodótól várja a kibontakozást. Idegen tanácsadói mindig félrevezették . . . Ezt az uralkodó is elolvasta. Mélyen meghatotta az igaz magyar szó . . . Rövid idő múlva lejött Pestre s mikor látta, hogy mily bizalommal fogadják hű magyarjai, egybehívta ismét az országgyűlést a kiegyezés előkészítése végett.

Ennek az eredménye volt Deák Ferencz tanácsa folytán a magyar törvények helyreállítása. Felelős magyar kormány vette át ismét hazánk ügyeinek törvényes vezetését. 1867-ben nagy lelkesedéssel megkoronázta a nemzet I. Ferencz Józsefet és nejét: Erzsébetet.

Azóta szebb idők járnak Magyarországra. Hódolattal környezi hű népe jó királyunkat. Áldást kíván reá atyai gondoskodásáért.

Dr. Gőz József.

a véghetetlen mindennel s együtt vitetni az egésznek nagy czéljára, az örökkévalóság folyamában, az egyedül változatlan maradó felség elébe.

Addig is, míg oda jutna, tiszta szive lelkiismeretét, mindig egy villámvezetős fellegvárba emelte, a honnan az egész világ ellen, a dühös viharra nyugodtan nézhetett le.

Ez a tiszta szív és nemes lelkesedés ki egyenlített életében minden ellentétet. Mikor kis unokáját is elveszti váratlanul, ki annyi kedves órát adott neki, a 80 éves ägg így imádkozik Istenéhez:

»Öh Isten, csak azt ne vedd el, a mi a tiéd, hitemet, vagy végy el egészen engemet, a ki a tiéd vagyok«.

Halála előtt, mely 1856. nov. 19-én következett be, megírta halála jelentését, melyben azokat a gondolatokat, érzéseket és világnézletét hagyta hátra, melyeket egész életén át hirdetett. Koporsója már régen készen várta.

*

Ime! ez a nagy ember, ki lángesze magas szárnyalásával, költői magas képzelő erejével áttekinté az egész világot, ki a tudomány létráján felhatol az egekig, s látja, érzi az erők ősforrását: összeegyezteti a tudományt a hittel.

E nagy ember élete is igazolja azt, hogy mint Husley mondja: »Az igaz tudomány és igaz vallás oly ikertestvérek, a melyeknek egymástól való elválása, okvetlen mindakettő halálát vonja maga után. Minél vallásosabb a tudomány: annál inkább gvarapszik az; és a vallás is azon arányban diszlik, a mely arányban mélyül s szilárdul tudományos alapja. A bölcsészek nagy tettei, nem annyira értelmöknek, mint inkább eszök kitünően vallásos hangulatának voltak gyümölcsei. Az igazságot nem logikai elméelők, hanem inkább türelmök, ügyszeretetök, elfogulatlanságuk s önmegtagadásuk által vívták ki«.

Tiszteljük általában a tudományt, mely Istenhez vezet. Vége.

Deák Ferencz.

Nagy volt Deák, midőn jog-pallosával
Sújtott az álnok jog-tiprókra le;
Nagy volt, midőn békitő, bölcs szavával
Lázongó tengert csillapita le;
Nagy volt, midőn a hosszú tespedésre
Tavaszt fakasztott és új életet;
De legnagyobb mint ember volt: nevére
Örök zománczot vont a szeretet.

Ö emberül nagy s így övé a pálma;
Mily ritka kép! — mint ember isteni;
És nemzedékről-nemzedékre szállva,
E kép mindenha fog tündökleni,
Mert változó a mű, mit ember alkot,
Elsőpri azt az újítás szele,
De az, ki szive által nagyra tartott,
Magának örök szobrot emele.

S ha jönek más idők, más emberekkel
S a volt, romokra vállva, porba hull:
Daczolva bátran vésszel és szelekkel,
Az oszlop fönnáll ingatatlanul:
Az oszlop egy Washington, egy Deáknak
Amelyen fönnragyog dicső neve;
Kiket sok késő századok csodálnak:
Nagygyá mindkettő szívével leve.

Nem ült e szívből vágy uralkodásra,
De egy országon volt uralkodó;
Vak hódolást se várt szelid szavára,
De büszke népen volt parancsoló;

Jutalmat sem kívánt szerény valója,
De im övé a legszebb jutalom —
S övé, övék egy orszád hál'adója:
A legszilárdabb földi hatalom.

Emlékezésnek gyulj ki tiszta lángja,
Hadd lássuk újra a nagyot, dicsőt!
A »jobb jövőt«, mely most is várva-várja:
A nemzet meghajol Deák előtt!
Nem halt meg ő s gyöngébb dalnok kezében
A lant hangozza régi énekét:
Nem hal meg az, ki egy nemzet szívében
Folytatja halhatatlan életét.

Ujváry Béla.

Hazai krónika.

A válság vége. Mire e sorok napvilágot látnak, talán ismét véget ér a válság egy újabb része. A király már átlátta, hogy Héderváryval sem ő, sem az ország nem boldogul. Más ember után nézett. Először Széll Kálmán volt szóban, utána Tisza Istvánt emlegették. Legujabban Lukács László pénzügyminiszter van kiszemelve a miniszterelnökségre. Lukács járt is Bécsben, de, hogy mit hozott magával, nem lehet tudni. Annyi bizonyos, hogy a magyar vezényleti nyelvet ő sem hozza magával. E helyett azonban hoz nemzeti engedményeket. Nevezetesen: a magyar katonai oktatást fogja kieszközölni, nemcsak kötelezett magyar tárgyakkal, hanem újabb intézetek felállításával is. Ugyhogy, ha ezen engedmény meglesz, néhány év múlva, a hndsergben tért foglalhatnak a magyar tiszték. Az a király nézete — úgy írják a beavatott újságok — hogy Ó Felsege még megkísérli Lukácscsal a békés kiegyenlítést, s ha az ellenzék nem szerel le, csak azután nyulnak szigorubb eszközökhöz. Tehát igaza van Kossuth Ferencnek, hogy a nemzetnek most higgadtságra van szüksége.

DEÁK FERENCZ.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület ez évi rendes közgyűlését Br. Bánffy Dezső főgondnok november hó 17-re hívta össze. A közgyűlés tárgyai: 1. Igazgató Tanács és püspök évi jelentése. 2. Az egyházkerület 1902. évi számadása és 1904. évi költségvetése. 3. Ifju papok kibocsátása. 4. Gondnok és tanár választások. 5. Tanári korpótlék megállapítása. 6. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházak jogviszonyának rendezése. 7. Egyházkerületi tanügyi bizottság szervezése.

Egyházi élet.

Az egyházmegyékből.
Az elmúlt hetekben több egyházmegyénk tartotta meg őszi rendes közgyűlését. Tanácskozásaitak röviden a következőkben említjük fel. A vajdahunyadi egyházmegye közgyűlésén az esperes, mint örvendetes esetet jelenti be, hogy némely egyházközségben a nők kívüli buzgóságot fejtettek ki az egyházi élet terén. Így Óraljaboldogfalván: KendeffyRóza és Margit olyan szépen sikerült nyári mulatságot rendeztek, mi az egyháznak 1200 koronát jövedelmezett. Nagypestyénben Pap Andrásné rendezett egytársas összejövotelt, melynek jövedelme 450 koronát tett ki. Déván Kémény Istvánné 200 koronát adott az ujonnan építendő templomra. Szép jelei az egyház iránti szeretetnek! A közgyűlés nem fogadja el az igazgató Tanács ama javaslatát, mely az egyházmegyékbe bekebelezendő püspöki egyházak papjainak kiváltságokat akar adni a többi papok felett. Elhatározták, hogy a dévai templom minél előbbi felépítése iránt lépéseket tesznek és éppen megkeresik az országos műemlékbizottságot, hogy nyujtson segédelmet. — A nagyenyedi egyházmegye esperese, jelentésében az egyházmegyében tapasztalt szép haladásról számol be. Elfogadta a közgyűlés az esperes azon indítványát, hogy azon papok akik pontos időre egyes dolgokat nem végeznek el, a Szeretetház jávára 5 korona bírsággal sújtassanak. Ugyancsak az esperes javaslatára sürgetik a közigazgatási bizottságokat, hogy a korcsmákat vasárnap d. u. 4 óráig tartsák zárva. (Miért nem egész nap?) Ezen egyházmegye már az lg. Tanács javaslata értelmében helyesli a püspöki vizsgálat alatt álló egyházaknak és papjainak adandó kiváltságokat. Sőt e kiváltságot ki akarja terjeszteni Uj-Tordára, Zágónra és Kovásznára is. (Hát Nagy-Szeben és Fehérvár stb. hol maradtak?) A közgyűlés alkalmával egyházi értekezletet is tartottak, melyen Fehér Pál »A magyarok ősválásáról« és Csulak Zsigmond »Az egyházi épüle-

tek tűzbiztosításáról» olvasott fel. Azt mondja Csulak, ha magunk kezelnök a tűzbiztosítási díjakat, évenként nem csak a kárt fizethetnök ki, hanem még igen nagy összeget fordíthatnánk egyházi czélra. Az értekezlet a házi kezelés végett fel is keresi az Igazgató Tanácsot. Nagyon életre való gondolat ez! *Az udvarhelyi egyházmegye állapotáról az esperesi és az egyházmegyei tanácsi jelentések számoltak be. A megvizsgált egyházakban, egy pár kivételével, mindenütt szép rendet találtak. Ezen egyházmegye gyűlése is elvileg elfogadta, hogy kántorságra szükség esetén, nők is alkalmaztassanak. Mind a három egyházmegye az itt érintettek kivül, még több más kérdéstről is tanácskozott. De, a tudósításokból úgy látszik, hogy az egyházi életműködés még mindig csak a száraz irodai munkából áll és nem ragadja meg az evangéliumot a maga teljességében. Pedig a vajdahunyadi esperes ugyancsak hangsúlyozza, hogy a tettek mezejére kell már lépünk. Nagyon helyes. Ezt az időt várjuk mi is. De, ez csak az evangélium segédelmével lehetséges. Az evangélium szolgálatában áll a mi lapunk is, mint egyik erős a harczosa a tiszta protestántizmusnak. Az egyházépítés munkájában nem ártana azért követni a kézdi egyházmegye példáját és minden egyházba bevezetni a »Vasárnapot«. Hogy miként? annak ezer módja van, csak ki kell találni.*

»Egy református pap leánya zárdában« czimmel a »Vasárnap« 40. számában megjelent hírünkre vonatkozólag levelet irt nekünk külön a sükei pap és külön a sükei papné. Nincs módunkban, hogy kiadjuk mindkét levelet, de hű tartalmukat itt közöljük: *Toró Dénes paptársunk azt írja, hogy hallomása volt róla, hogy Margit nevű leánya a zárdába jár, de megakadályozni nem tudta. A felesége akarata ellen cselekedett. A »tiszteletes« asszony azt írja, hogy a felelősség egészen őt terheli. És ezt viseli is, mert hát »nem ugyan azt a Krisztust imádjuk-e mindnyájan?« Aztán kinek mi köze ahhoz, hogy ő hol imádkozik? »Szíve sugallatát követve keresi fel a kath. templomot, mert a kath. vallásban született, annak neveltetett, egész családja az.« Ime e védelem. Hát jól van. Boldogitson kit-kit az ő hite. Vitakozásba, pláne egy nővel, nem bocsátkozunk. Sem a családi élet szentélyébe be nem toliakodunk. Egyet azonban megjegyzünk, és ez az, hogy jogunk van nyilvánosan megkérdezni, *hol neveltetti egy református pap a gyermekét és hol imádkozik egy ref. papné, míg urának törvényes felesége?* Ez nem magán ügy, hanem anyaszent-egyházunk közügye, melyet jogunk van nyilvánosan elbírálni. Ez esetben is csupán e jogunkkal élünk. Hogy ez eljárást nem helyeseltük, sem a védelem ki nem elégített, azt, a mi álláspontunkról, csak természetesnek találja mindenki.*

Halálozások. *Vén Mihály, bikfalvi pap, a sepsi egyházmegye esperese, okt. 4-én, hirtelen elhalt. Vele egy derék pap és munkás férfi szállott sirba. — Egerházi Lajos, ujtordai paptársunk e hó 9-én, szeretett nejét, Rédiger Gizellát veszítette el. Halálát a nagyszámu rokonságon kívül három árva gyászolja. — Korondi Károly, torda-*

szentlászlói kántor szintén hű feleségét temette el e hó 8-án. Itt hat árva maradt. Legyen a jó Isten vigasztalója a megszorodott sziveknek és atyja az árváknak.

A székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium és leányiskola okt. 17-én igen sikerült Deák-émlék-ünnepélyeket rendezett.

Deák Ferencz bölcs mondásai.

Bécsben] el akarták hitetni, hogy mily nagy boldogság volna az, ha Magyarország nem lenne külön ország! Mennyivel boldogabbak volnánk, ha Magyarországot egybeolvasztanák Ausztriával . .

— »Meghiszem azt! . . . felelt Deák. Hát még mennyivel nagyobb a mennyei boldogság, még sem kívánczik közülünk senki sem meghalni! . . .«

Deák Ferencznek ugyancsak bizonyították Bécsben, hogy nem lehet visszatérni az 1848-iki törvények alapjára. Hiszen azóta sok mindent csináltak másképen.

»De bizony, a ki rosszul gombolta be a kabátját, ujra kezdi a gombolkozást« — válaszolá erre Deák szelid nyugalommal.

»Levágjuk a gombot! . . . szolt büszkén a hatalmas bécsi miniszter.

»No akkor aztán éppen nem lehet begombolni! . . .« mondotta Deák bölcs feleletül.

»Minden ember saját kebelében hordozza tetteinek legigazibb bíróját: a lelkiismeretét. Csak az előttem a nyomorult, a megvetést érdemlő, ki tetteiért önkebelében megnyugvást nem talál.«

»A szabadság másokkal megosztva nem fogy, sőt erősödik. Annál biztosabban áll, mennél többen lehetnek részesei.«

»Minden jó ember elvesztette mindenét akkor, midőn hazájának szabadságát, nemzetének jogát elvesztette.«

»A bizodalom az emberi kebelnek legszebb, leggyengébb virága. Igazság és nyíltszívűség hozzák azt létre. Szeretet és türelem táplálják. Csak az idő fejtheti ki fakadó bimbóját.«

»A nemzeti gazdagságnak egyik legfőbb kincse a munka.«

»Két hatalmas ösztön ad a polgárnak erőt s lelkesedést a hon védelmében. A szabadság és tulajdon. Csak e két varázserő köti biztosan a népet a honhoz, törvényhez.«

»Áldás gyanánt adta Isten a vallást az emberiségnek. A tiszta vallásosság hittel szeretet kapcsol össze.«

»Koldussá ugyan tehetnek, hanem arra birni

képesek nem volnának, hogy lelkiismeretem ellen cselekedjem. Készebb vagyok talán e hazából is kíváncsiorolni, — ezt pedig a legszönyöbűbb dolognak tartom, mint lelkiismeretemet feláldoztam.«

*
»Istenemre mondom: érzem, hogy csüggedést nem ismertem soha. Az elhatározottság nálam kötelességérzeten alapul.«

*
»Tiszteletünk, szeretetünk s ingatlan hűségünk legszentebb tárgyai e földön: a haza és király. E kettőnek egyesült érdeke, főcélja törekvéseinknek. Alkotmányunk alapja a törvény. Záróköve a királyi hatalom. E kettőnek hódolni polgári kötelesség.«

*
»Vallásunk alapelve a szeretet, Krisztus vallása a szeretet vallása. E szent elvhez hűtlenség soha és senki irányában nem lehetünk.«

*
»Alig van ország, mely századokon keresztül annyit szenvedett, mint Magyarország. Végenyészet törvénye szélén állottunk. De tudtunk túrni és kitartani. Ismét az isteni gondviselés nyújtott alkalmat, hogy szenvedéseink enyhüljenek s ha a Mindenható úgy akarja, elenyésszenek.«

*
»Ha visszatekintünk a múltra, örömmel kecségtetem magamat azon hittet, hogy hazánk sorsa javult. A visszatekintés a múltra ne tegyen, nem tehet bennünket elbizakodottá. Inkább ösztönül szolgáljon és erőt adjon.«

*
»Az áldások között, a melyeket hazánkra nézve Istentől kérek, a legnagyobbak egyike az, hogy adjon ernyedetlen szorgalmat. Adjon különösen egyetértést nekünk és a hazának. E nélkül minden fáradság sikertelen. Ha valami célra vezethet: ez az!»

Kegyesség utja.

— A hit szava. —

7.

Miután imádkoztatok, nem éreztétek-e szíveteket könnyebbnek és lelketeket meglegedettebbnek?

Az imádkozás enyhíti a bánatot és az örömet tisztábbá teszi.

Utazók vagytok ti, kik hazájukat keresik. Ne menjetek lecsüggesztett fejjel, fel kell emelnünk fejünket, hogy lássuk az utat.

Hazátok, a mennyország és ha ti az eget szemlélitek, nem indul-e meg leketek? Nem gyötör-e valami vágyódás? vagy ez a vágyódás néma?

Vannak olyanok, kik kérdezik: minek imádkozni? Isten igen messze van tőlünk, hogy miniket meghallgasson.

Ámde ki teremtette e szegény teremtéseket, ki plántált beléjük érzelmeket és gondolatot, ki adta nekik az igét, ha nem az Ur?

Bizony mondom néktek, ki azt mondja az ő szívében, hogy az Ur megveti teremtményeit, az Istent káromolja.

Vannak mások, kik azt mondják: minek imádkozunk? Nem tudja-e Isten jobban mint mi, hogy mire van szükségünk?

Isten jobban tudja mint ti, hogy mire van szükségetek és ezért akarja, hogy kérjétek azt tőle; mert Isten a ti első szükségetek és Istent imádni kezdet az ő teljes bírására.

Az atya ismeri fiának szükségét; nem kell-e ezért a fiúnak kérni és köszönetet mondani?

Ha az állatok szenvednek, ha félnek, ha éhséget éreznek, panaszló hangokban törnek ki; Ez a kiáltás az ima, melyet ők Istenhez intéznek és Isten meghallgatja azokat. Az ember lenne-e a teremtésben az egyedüli lény, kinek hangja soha sem ér fel a teremtőhöz?

Némelykor szél fú át a mezőkön, és megszárazsítja annak növényeit és láthatjuk ilyenkor hervadt szárnyaikat a földre hajlani; ámde ha harmat nedvesíti meg őket, ismét visszanyerik üdőségüket s fejemelik pompázó fejüket.

Vannak mindig áldást hozó szelek, melyek átsvitanak az emberek lelkén és kiszáritják azt. Az ima a harmat, mely felüdti őket.

(Lammenai után.)

Ifj. Bartók György

Mai képünkhöz.

A »Vasárnap« olvasóinak a haza bölcsét, Deák Ferenczet mutatjuk be. Zalavármegyének egy kis falujában született Deák Ferencz: Söjtör nevezetűben. Bátyja Deák Antal országos követ volt a megyének s nálánál sokkal fiatalabb öccsét ő neveltette. Nagy-Kanizsán. Pápán, Győrött iskoláztatta s a maga példáján nevelte. A nép megbecsülésére, a mult idők tisztelésére, a magyar erkölcsre. A jó példát látott, a sokat tanult ifju ember Pesten letette az ügyvédi vizsgálatot. Az ügyvédség azonban sohase lett kenyérkeresete: Deák Ferencz a magyar nemzet igaz jussának lett az oltalmazója. Mikor bátyját országos követ-társai azzal marasztalták, hogy nála nélkül az országgyűlés csorba lesz, azt mondta Deák Antal: Hagyjátok, majd küldök én magam helyet olyat, akinek a kisujja több, mint én egész magam. Az a valaki, az az olyan Deák Ferencz volt. Deák Antal nem csalódott, mert öccsét nemcsak őt, hanem a magyar haza akkori minden fiát tul-szárnyalta bölcsességével, hazaszeretetével. Adjon Isten a magyarnak sok ilyen hazafit

Vegyes hírek.

Deák Ferencz emlékezete. A »Vasárnap« jelen száma, jó részt, Deák Ferencz emlékezetének van szentelve. Olvasóinknak véltünk ezáltal szolgálatot tenni. Lapunk irányá első sorban val-

lások, de vallásos érzületünkkel édes testvér hazaszeretetünk is. Egyházunk iránti kötelességeinkből folynak a haza iránti kötelességek is. Megemlékezni a magyar nemzet nagy fiairól pedig hazafias kötelesség. Deák Ferencz egyike volt a legnagyobbaknak, a ki életét a haza javára szentelte. Olvassuk el csak híres felirati javaslatát, mekkora tudás, mily lángoló hazaszeretet sugárzik ki abból. Aztán a korszak, melyben iratott, mennyi hasonló vonást tartalmaz a mostani politikai élettel. Vajjon, akad-e most egy olyan bölcs fia hazánknak, a ki a megbomlott rendet helyreállítsa? Indítson a hazabölcsének emlékezete hazaszeretetre, törvénytiszteletre!

Az Erzsébet-híd megnyitása. Budapesten a mult héten adták át a nyilvános forgalomnak az Erzsébet királyasszonyról elnevezett hidat. Ennél nemcsak a fővárosban, de még a külföldön is alig van szebb és hatalmasabb híd. Az óriási alkotmány a két partra erősített két hídfőn nyugszik. Ezt 290 méter hosszúságu vaslánc köti össze. A hídfőktől még 42 méter távolságra van a part széle, tehát az egész 374 méter hosszú. A hídfők magassága 65 méter; a kocsitűt 11 mtr; két felől van 3—3 méter széles gyalogjáró. A hidépítéshez 1898-ban kezdtek. A próba alkalmával minden négyzetméterre 450 kgr. súlyt helyeztek el. A főnyílás fölött 130 ezer kgr. súly volt, a mi 35 ezer ember súlyának felel meg. Ebből megítélhetni, hogy mennyit bír el a híd. A benne lévő vasszerkezet súlya 110 ezer métermázsa. Építését magyar mérnökök vezették. Ez a negyedik híd a Dunán. 1838—1849-ig épült a Lánchíd. 1876-ban a Margit-híd. 1896-ban a Ferencz József-híd és a jelen évben befejezést nyert az Erzsébet-híd, melynek építése 11 és fél millió koronába került.

A Ferencz József tanítók házáat okt. 1-én nyitották meg Budapesten. Azon célra épült a gyönyörű háromemeletes palota, hogy az egyetemen tanuló tanító-gyermekek szállást nyerjenek benne. Jövő évben még egy hasonló épület nyílik meg Kolozsvárt is.

Az Ecsedi-láp égése. Szatmármegye északnyugati részén elterülő Ecsedi-láp, mintegy 5 ezer hold területen ég. Az ősz idején összehalmozódott száraz fű, nád és kiasszott zsombokok között a tűz gyorsan terjed s nagy veszélyvel fenyegeti a közel lévő falvakat. Némely helyen a törökbuza lábán égett el, sőt Börvény község határán három emberélet is esett áldozatul. A belügyminiszter katonaságot rendelt ki az oltásra.

Rákóczi-ünnep a Vérmezőn. A Rákóczi-ünnep közlő kiemelkedik a főváros ünnepe, melyet a Vérmezőn rendezett okt. 11-én. Kurucz lovasok nyitották meg a menetet és úgy vonultak ki zászlók alatt a vérmezőre. Előbb az egyes felekezetek papjai istentiszteletet tartottak. Azután következtek több csoportban a beszédek. Elhatározták, hogy felírják a képviselőházhoz, hogy törölje el az 1715. évi törvényzikket, mely Rákóczit hazaárulónak mondja, és hamvait hazaszállítva, emlékéit iktassák törvénybe.

A szegedi koszoru-ügy dolgában vizsgálá-

tot indítottak, hogy kipuhatolják ki helyezte a koszorut a Kossuth-szoborra. Egy szakaszvezetőnél állítólag, találtak is egy gyűjtő-ívet, a kit rögtön letartóztattak.

A budapesti egyetemi ifjuság gyalog záródokolt le Szegedre és a Kossuth-szobrot megkoszoruzta.

Sorozás. Hogy mikor lesz a rendes sorozás, azt még ebben a pillanatban, talán maguk a vezető politikusok se tudják megmondani. Egyes helyeken azonban önként jelentkeznek és állanak be katonának. Eddig csupán a szászok, oláhok, szerbek, szóval a nemzetiségek fiai állottak elő, nyilván azon célból, hogy lássák fenn, hogy ők milyen jó hazafiak.

A petróleum megdrágult. A fogyasztó közönségre nézve kellemetlen hírről értesülünk. Az osztrák-magyar monarchia petróleumgyárai közös megegyezéssel szövetségre léptek, a melynek értelmében a kőolaj árát métermázsanként 29 koronáról 33 koronára emelték. De ez az áremelés csak kezdete a további drágulásnak s nincs kizárva, hogy a petróleum ára rövid időn belül esetleg 40 koronára is fel fog szökni. Ez a drágulás hozza magával, hogy a közönséges kőolaj literje 24 fillér helyett 32, egészen 35 fillérbe fog kerülni.

A szerkesztő póstája.

J. L. K. Martonfalva. Hogy a süköi ref. pap dolga előtted is megdöbbenést keltett, azon nem csodálkozunk. Volt alkalmunk e kérdésben több egyházi és világi emberrel beszélni, de senki se dicsérte az eféle eljárást. Ama másik eset, melyet leveledben felhozol, általunk épen úgy nem helyeslehető, mint ez. Nyilvánosan még sem tesszük szótárgyává, mert mindenik állás tiszteletbeli állás. Ámbátor, elvárná az anyaszentegyház — és méltán — hogy a ki tőle egy olyan szép és tekintélyes állást elfogad, az ne csak maga, hanem családja, gyermekei nevelése által is szolgálja a mi ügyünket. Az ilyenekből látszik, hogy milyen mélyen alszik nálunk még a kálvinista öntudat, s milyen kevés ereje van a paragrafusokba nem szedett lelki törvénynek. Szükség azonban, hogy legyenek botránykozások is. Az ilyen esetek aztán rendre öntudatra ébresztenek. Ama harmadik dologra, mit leveledben írsz, egyáltalán nem térünk ki. Befejezett ténnyel állván szembe, úgy sem lehetne semmit tenni. Gondolom, hogy ezekben ismertetem közlésre szánt nyiltleveledet. Isten velünk!

Románia területén lakó előfizetőinket értesítjük, hogy részükre a »Vasárnapot« mindíg szombaton tesszük postára. Így tehát hétfőn estig okvetlen meg kell kapniok. Hogy eddig, miért nem lápták rendesen, el se tudjuk képzelni, mikor innen rendesen elment. Kérjük, tudassák velünk, mely számok hiányzanak és azokat pótlólag megküldjük. Ha pedig, ezután se menne pontosan, jelentsék be nekünk, mert a dolgozó postai igazgatóság előtt tesszük panasz tárgyává.

K. L. Mult számunkban közreadott előfizetési felhívásunk egy cseppet se lepjen meg. A tiszta valóságot irtuk. Elvégre is tisztába kell jönnünk azzal, hogy van-e szükség a »Vasárnapra« vagy nincs? Mert az tarthatatlan állapot, hogy az Értekezlet hordozza évről-évre a nagy deficitet.

Ifj. K. J. Versét lapunk zártakor kaptuk. Mint alkalmi versnek a közléséről le kellett mondanunk. Későn jött.

D. J. Verseit kaptuk. Rendre közöljük. Szives köszönet.